

Cyngor Sir Fynwy

Crynodeb archwiliad blynyddol 2020

Dyma grynodeb ein harchwiliad ar gyfer Cyngor Sir Fynwy. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2019. Mae'r crynodeb o'n harchwiliad yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Mae rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar gael ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor

Ffeithiau allweddol

Mae'r Cyngor yn cynnwys 43 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Y Ceidwadwyr: 25
- Llafur: 9
- Grŵp Annibynnol: 5
- Democratiaid Rhyddfrydol: 3
- Annibynnol (ddim yn rhan o'r Grŵp Annibynnol): 1

Gwariodd y Cyngor £177.8 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2019-20, sef y pumed gwariant isaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor £15.2 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn y gellir eu defnyddio. Mae hyn yn cyfateb i 9% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau, yr ail ganran isaf ar y cyd ag un arall o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ffeithiau allweddol

Nid oes gan Sir Fynwy yr un o'r 10% ardal fwyaf difreintiedig yng Nghymru, dyma'r isaf o'r 22 cyngor unedol yng Nghymru ¹.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Sir Fynwy yn cynyddu 6% rhwng 2020 a 2040 o 94,768 i 100,492, gan gynnwys gostyngiad o 5.2% yn nifer y plant, gostyngiad o 3.9% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio a chynnydd o 35.6% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd².

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Rydym yn cwblhau gwaith bob blwyddyn i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei gyfrifo'n briodol.

- **Gwerth am arian**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol fod wedi'i fodloni ei fod wedi gwneud hyn.

- **Gwelliant parhaus**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith hefyd i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw'r Cyngor yn debygol o fodloni'r gofynion hyn (neu wedi gwneud hynny).

- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu a chymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

¹ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru (Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019)

² Ffynhonnell: Stats Cymru

Ers Gwanwyn 2020, mae'r pandemig parhaus wedi effeithio ar ein gwaith archwilio. Rydym yn cydnabod y straen enfawr ar wasanaethau cyhoeddus ac rydym wedi ail-lunio ein rhaglen waith, ac wedi dod o hyd i ffyrdd newydd o weithio i leihau ei effaith ar ymateb cyrff cyhoeddus i COVID-19, gan barhau i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

Er mwyn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol, rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym yn dibynnu ar waith archwilio arall hefyd, a gwaith rheoleiddwyr fel Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn ystyried canfyddiadau ein gwaith archwilio wrth asesu a yw'r Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian. Ceir crynodeb o'n canfyddiadau a'n casgliadau isod.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon 2019-20 Cyngor Sir Fynwy

Bob blwyddyn, rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2019-20:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamedod, gwir a theg ar ddatganiadau ariannol y Cyngor ar 26 Hydref 2020. Roedd hyn ar ôl y dyddiad cau statudol, sef 15 Medi 2020, o ganlyniad i bwysau a achoswyd gan bandemig COVID-19, a chymerodd y Cyngor y mesurau statudol priodol i esbonio'r oedi hwn ar ei wefan.
- Paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor a chyda'n gwybodaeth ni am y Cyngor.
- Roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio erbyn y dyddiad cau statudol ar 15 Mehefin 2020 yn dda ar y cyfan, er i'n Hadroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol terfynol nodi rhai meysydd i'w gwella yn y dyfodol.
- Gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor yn deillio o'n gwaith archwilio, a adroddwyd i'r Pwyllgor Archwilio yn ein Hadroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol ym mis Hydref 2020.
- Yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae'n gyfrifol hefyd am ardystio nifer o ffurflenni a hawliadau grant. Nid yw ein gwaith hyd yma wedi nodi unrhyw faterion arwyddocaol, a byddwn yn adrodd yn fanylach ar ganlyniadau'r gwaith hwn i'r Pwyllgor Archwilio unwaith y bydd wedi'i gwblhau.
- Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi'r dystysgrif yn cadarnhau bod archwiliad cyfrifon 2019-20 wedi'i gwblhau.
- Gellir gweld ffeithiau a ffigurau allweddol o ddatganiadau ariannol 2019-20 [yma](#).

Archwiliad Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol – Archwiliad o 'Leihau tloedi plant ac unigedd cymdeithasol a gwella cynhwysiant economaidd' (Tachwedd 2019)

Roedd yr archwiliad a gynhaliwyd gennym yn 2019-20 yn ystyried i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i leihau tloedi plant ac unigedd cymdeithasol a gwella cynhwysiant economaidd. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor yn dechrau cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy mewn perthynas â'i agenda cyfiawnder cymdeithasol, ond nad oes ganddo gynllun hirdymor eto. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Gwelliant Parhaus

Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol ar gyfer cynllunio ac adrodd ar welliannau, ac mae'n credu ei fod yn debygol o fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn ystod 2020-21.

Cynaliadwyedd Ariannol (Awst 2020)

Yn ystod 2019-20, buom yn archwilio cynaliadwyedd ariannol pob cyngor yng Nghymru. Yng Nghyngor Sir Fynwy, nodwyd bod pwysau costau cynyddol a lefelau amrywiol o arbedion yn effeithio ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor ac, er bod y dull o gymryd camau unioni yn ystod y flwyddyn i gydbwysu'r sefyllfa ariannol wedi bod yn llwyddiannus mewn blynyddoedd blaenorol, bydd yn dod yn fwyfwy anodd ariannu pwysau cyllidebol yn y dyfodol wrth iddynt barhau i dyfu. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Menter Twyll Genedlaethol (Hydref 2020)

Ym mis Hydref 2020, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei adroddiad ar ganfyddiadau ymarfer paru data diweddaraf y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yng Nghymru. Roedd yr ymarfer yn helpu cyrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys y 22 awdurdod unedol, i nodi twyll a gordaliadau gwerth cyfanswm o £8 miliwn. Mae'r adroddiad ar gael ar ein [gwefan](#). Mae'r NFI yn parhau i gael ei datblygu, ac yn yr ymarfer NFI arfaethedig (NFI 2020-2022), bydd gan awdurdodau lleol fynediad at ddata sydd wedi'i baru er mwyn helpu i nodi ceisiadau twyllodrus posibl am grantiau cymorth busnes COVID-19.

Adolygiad o drefniadau Chwythu'r Chwiban a Thegwch yn y Gwaith (Cwynion) (Tachwedd 2019)

Cynhaliwyd adolygiad dilynol gennym o'r trefniadau hyn yn 2019, i asesu cynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'n cynigion ar gyfer gwella yn deillio o'n hadolygiad cychwynnol yn 2014. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor wedi ymateb yn gadarnhaol i'n hadolygiad yn 2014 i gryfhau ei drefniadau Chwythu'r Chwiban a Thegwch yn y Gwaith, a gallai ceisio adborth gan y rhai sy'n gysylltiedig arwain at welliannau pellach. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Adolygiad Dilynol ar Iechyd yr Amgylchedd (Rhagfyr 2019)

Buom yn ystyried a oedd gwasanaeth iechyd yr amgylchedd y Cyngor yn parhau i gyflawni ei rwymedigaethau statudol gyda llai o adnoddau. Yn gyffredinol, canfuwyd fod y Cyngor wedi gweithredu ar yr argymhellion a godwyd yn ein hadroddiad cenedlaethol yn 2014 yn y maes

hwn. Mae gan wasanaeth iechyd yr amgylchedd sefydlogrwydd ariannol ar hyn o bryd a dylai ddefnyddio'r cyfnod hwn o sefydlogrwydd i feithrin cydnerthedd drwy sicrhau'r cydbwysedd cywir o wasanaethau statudol, dewisol a chynhyrchu incwm. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Adolygiad Dilynol o Wasanaethau Hamdden (Rhagfyr 2019)

Ceisiodd ein hadolygiad asesu a allai'r Cyngor sicrhau ei hun bod darparu ei wasanaethau hamdden yn cynnig gwerth am arian, yng nghyd-destun adroddiad cenedlaethol cynharach a gyhoeddwyd yn y maes hwn yn 2015. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor yn gwneud cynnydd o ran mynd i'r afael â'n hargymhellion yn 2015 a'i fod wedi ystyried a yw ei ddarpariaeth o wasanaethau hamdden yn cynnig gwerth am arian. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Adolygiad Dilynol o Drefniadau Corfforaethol ar gyfer Diogelu Plant (Mawrth 2020)

Ceisiodd ein hadolygiad asesu a allai'r Cyngor roi sicrwydd ei fod wedi gwneud cynnydd effeithiol yn erbyn y cynigion ar gyfer gwella a oedd yn ein hadroddiad 'Adolygiad Awdurdod Cyfan o Ddiogelu' a gyhoeddwyd ym mis Awst 2018. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor wedi ymateb yn gadarnhaol i'n hadroddiad ac mae'n cydnabod y cynnydd y mae wedi'i wneud yn erbyn y cynigion ar gyfer gwella a beth arall y mae angen iddo ei wneud i fynd i'r afael â hwy'n llawn. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Arolygiaethau Eraill

Ystyriwyd adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn hefyd, ynghyd ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb. Cyhoeddodd AGC ei Adolygiad Perfformiad Awdurdodau Lleol ym mis Awst 2020; mae ar gael [yma](#). Cynhaliodd Estyn arolygiad o Wasanaethau Addysg Llywodraeth Leol yn Sir Fynwy ym mis Ionawr 2020. Mae'r adroddiad ar gael [yma](#).

Astudiaethau Llywodraeth Leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym yn cynnal astudiaethau ledled y sector llywodraeth leol hefyd i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol, ac mae'r canfyddiadau'n ymwneud â sector llywodraeth leol Cymru yn ei gyfanrwydd (yn hytrach na'r Cyngor):

Y 'Drws Blaen' i Ofal Cymdeithasol (Medi 2019)

Ystyriwyd effeithiolrwydd y 'drws blaen' newydd i ofal cymdeithasol, gan edrych yn benodol ar wasanaethau i oedolion. Er bod cynghorau'n atal y galw am ofal cymdeithasol, canfuwyd nad yw gwybodaeth, cyngor a chymorth yn effeithiol yn gyson. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Adolygiad o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (Hydref 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithredu; gan edrych ar eu haelodaeth, eu cylch gorchwyl, amllder a ffocws cyfarfodydd, y modd y maent yn cyd-fynd â phartneriaethau eraill, adnoddau a threfniadau craffu. Daethom i'r casgliad nad yw Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn debygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Cynnydd o ran gweithredu Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Tachwedd 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae dyletswyddau a chyfrifoldebau newydd y Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) yn cael eu cyflwyno a'u cyflawni. Gwelwyd fod dioddefwyr a goroeswyr cam-drin domestig a thrais rhywiol yn cael eu methu yn aml gan system anghyson, gymhleth a thameidiog. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Cysgu Allan yng Nghymru – Problem i Bawb; Cyfrifoldeb i Neb (Gorffennaf 2020)

Edrychwyd ar ba mor dda y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ymateb i fater cysgu allan. Yn gyffredinol, gwelwyd fod ymateb i COVID-19 yn gyfle i gyrff cyhoeddus ddechrau mynd i'r afael â gwendidau hirsefydlog mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth sydd wedi eu hatal rhag mynd i'r afael â chysgu allan yn y gorffennol. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Deddfu Gwell (Medi 2020)

Mae'r adroddiad hwn yn defnyddio pum adroddiad a gyhoeddwyd rhwng 2019 a heddiw yn edrych ar sut mae awdurdodau lleol yn ymateb i'r her o weithredu deddfwriaeth newydd. Mae rhoi deddfwriaeth ar waith yn dasg gymhleth, ac mae angen i Lywodraeth Cymru a'r Senedd roi ystyriaeth fanwl i'r dasg hon pan fyddant yn cynnig ac yn gwneud unrhyw ddeddfwriaeth newydd. Mae'r papur yn tynnu sylw at yr anawsterau a wynebier gan awdurdodau lleol a'u partneriaid yn y sector cyhoeddus wrth weithredu eu cyfrifoldebau newydd. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol (Hydref 2020)

Mae cynghorau wedi ymgymryd â gweithgarwch masnachol ar ryw ffurf ers amser maith, ac mae llawer o gynghorau'n archwilio cyfleoedd masnachol ychwanegol i liniaru yn erbyn y pwysau ariannol y maent yn eu hwynebu. Mae'n hadroddiad wedi'i anelu'n benodol at helpu aelodau etholedig ac uwch-swyddogion i archwilio a dyfarnu ar yr effaith bosibl ar eu sefydliadau wrth ystyried a ddylid ymgymryd â gweithgareddau masnacheiddio. Bydd hefyd yn helpu cynghorau i ddangos pa mor dda y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau o safbwynt sicrhau gwerth am arian. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Gwaith sydd ar y gweill ar gyfer 2020-21

Edrychwyd hefyd ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r cyngor. Gallai'r risgiau hyn effeithio ar allu'r cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, y defnydd o'i adnoddau a gwelliant parhaus.

Y risg a'r broblem fwyaf arwyddocaol sy'n wynebu cynghorau a'r sector cyhoeddus ehangach yn ystod 2020-21 yw pandemig COVID-19. Rydym wedi llunio ein gwaith i roi sicrwydd a her mewn ffordd sy'n helpu i gefnogi'r Cyngor drwy'r cyfnod hwn. Mae ein gwaith ar gyfer 2020-21 yn cynnwys:

- **Cynllunio adferiad mewn ymateb i bandemig COVID-19.**
- **Prosiect dysgu COVID – helpu i nodi a rhannu dysgu o'r ffordd y mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i'r pandemig.**
- **Sicrwydd ac asesu risg.**
- **Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol y Cyngor.**
- **Adolygiad o Wasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu'r Cyngor.**
- **Adolygiad dilynol o ddarpariaeth y Cyngor ar ddigartrefedd.**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân y mae ganddynt ill dau eu swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel a ddisgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg ac yn Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.